

Ilmasto-ohjelma

Vantaan ja Keravan hyvinvointialue

Aluehallitus 20.8.2024 § 150 ja 17.9.2024 §
Aluevaltuusto 28.10.2024 §

Vantaan ja Keravan
hyvinvointialue

Sisällysluettelo

1.	Ohjelman tausta ja rajaus.....	1
1.1.	Hyvinvointialueita koskevista ilmasto- ja ympäristötavoitteista	2
1.2.	Näkökulmia ilmasto- ja ympäristötavoitteisiin	3
1.3.	Ilmastonmuutokseen sopeutuminen ja varautuminen	4
1.4.	Kohti hiilineutraalimpaa hyvinvointialuetta.....	5
1.5.	Ilmasto- ja ympäristöasiat muissa VAKEn asiakirjoissa.....	7
1.6.	Terveelliset elintavat, luontoyhteys ja yhteistyö osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä.....	9
2.	Tavoitteet ja toimenpiteet.....	10
2.1.	Vähäpäästöinen infra ja prosessit.....	11
2.2.	Vähäpäästöinen liikenne ja kuljetukset	13
2.3.	Resurssiviisaus kaikessa toiminnassa	14
2.4.	Digitaaliset palvelut ja etähoito	15
3.	Tavoitteiden jalkauttaminen, seuranta ja raportointi.....	17

Julkaisija

Vantaan ja Keravan hyvinvointialue

x.x.2024

(Yhteyshenkilö tarvittaessa tai toimialatieto/yksikkö)

1. Ohjelman tausta ja rajaus

Aluevaltuusto hyväksyi kokouksessaan 22.11.2022 § 94 Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen (VAKE) ensimmäisen hyvinvointialuestrategian vuosille 2023–2025. Strategiassa on asetettu tavoitteeksi, että Vantaan ja Keravan hyvinvointialue on hiilineutraali vuoteen 2030 mennessä. Tämän tavoitteen toteuttamiseksi hyvinvointialueelle tulee laatia ilmasto-ohjelma, jonka toimenpiteitä toteutetaan ja etenemistä seurataan. Myös vastuullisuus yhtenä hyvinvointialuestrategian arvona velvoittaa kestävän kehityksen mukaisten toimien huomioimiseen kaikessa hyvinvointialueen työssä.

Hyvinvointialueet ovat itsehallinnollisia alueita, jotka ovat vastanneet vuoden 2023 alusta lähtien sosiaali- ja terveystalouden ja pelastustoimen tehtävien järjestämisestä. Tehtävät olivat aiemmin kuntien vastuulla. Hyvinvointialueiden tehtävistä säädetään sosiaali- ja terveystalouden ja pelastustoimea koskevassa lainsäädännössä.

Hyvinvointialueella on niin kutsuttu rajoitettu yleinen toimiala. Hyvinvointialueella ei ole kaupunkien tapaan rajoittamatonta yleistä toimialaa, vaan se voi päättää ottaa hoitaakseen alueellaan ainoastaan sen lakisäätteisiä tehtäviä tukevia tehtäviä.

Ilmasto-ohjelman valmistelussa on hyödynnetty Vantaan ja Keravan kaupunkien ympäristöohjelmia soveltuvin osin. Kaupunkien tehtäväala on laajempi kuin hyvinvointialueen. Kaupungit vastaavat mm. maankäytön suunnittelusta ja toteutuksesta, kaavoituksesta, rakennuslupien myöntämisestä, alueen metsistä ja vesistöistä, viheralueiden rakentamisesta ja ylläpidosta, luonnonsuojelusta, luonnon monimuotoisuuden ylläpitämisestä ja sen lisäämisestä alueellaan.

Tässä ohjelmassa keskitytään ilmasto- ja ympäristöasioihin niiltä osin kuin ne tukevat hyvinvointialueen lakisäätteisiä tehtäviä ja niihin voidaan vaikuttaa hyvinvointialueen toimenpitein. Hyvinvointialueet pystyvät kehittämään toimintaansa ilmasto- ja ympäristöystävälliseen suuntaan tekemällä ympäristövastuullisia valintoja. Vähentämällä turhaa kulutusta ja hävikkiä sekä tekemällä mahdollisuuksiensa mukaan ekologisesti kestäviä hankintoja hyvinvointialueet voivat omalta osaltaan vaikuttaa ilmaston ja ympäristön tilaan.

Keski-Uudenmaan pelastuslaitos huomioi strategiansa mukaisesti ympäristön ja kestävän kehityksen toiminnassaan ja päätöksenteossään. Myös laaja-alainen riskeihin ja onnettomuuksiin varautuminen, mukaan luettuna ympäristöriskit, on oleellinen osa pelastuslaitoksen toimintaa.

Ekologisesti kestävät toimet ovat usein myös sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäviä, mutta ne saattavat aluksi vaatia erityistä panostusta tai investointeja, tai muulla tavoin lisätä kustannuksia. Hyvinvointialueiden rahoitus tulee valtiolta. Hyvinvointialueen on saamallaan rahoituksella turvattava perustuslain edellyttämällä tavalla riittävien sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen palvelujen järjestäminen. Asetettujen ilmasto- ja ympäristötavoitteiden ei tulisi tuottaa merkittäviä lisäkustannuksia.

1.1. Hyvinvointialueita koskevista ilmasto- ja ympäristötavoitteista

Pariisin ilmastosopimus on kansainvälinen, oikeudellisesti sitova sopimus, johon myös Suomi on sitoutunut (Valtioneuvoston asetus 76/2016 Pariisin sopimuksen voimaansaattamisesta ja sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta). Sopimuksen tavoitteena on pitää maapallon keskilämpötilan nousu selvästi alle kahdessa asteessa suhteessa esiteolliseen aikaan ja pyrkiä toimiin, joilla lämpeneminen saataisiin rajattua alle 1,5 asteen. Pyrkimyksenä on, että ihmisen aiheuttamat kasvihuonekaasujen päästöt ja päästöjä sitovat nielut ovat tasapainossa tämän vuosisadan jälkipuoliskolla. Jotta tähän tavoitteeseen päästäisiin, kaikkien yhteiskunnan toimijoiden panostus kasvihuonekaasujen vähentämiseen on tärkeä.

Suomi on sitoutunut vähentämään kasvihuonekaasupäästöjään EU:n asettamien tavoitteiden mukaisesti. Suomen tavoitteena on olla hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää toimenpiteitä kuten uusiutuvan energian lisäämistä, energiatehokkuuden parantamista ja liikenteen päästöjen vähentämistä. Kansallinen ja EU-lainsäädäntö vaikuttavat eri aloille ja organisaatioihin. Lainsäädäntö kehittyä ilmasto- ja ympäristöystävällisempään sekä päästövähennyksiä vaativaan suuntaan. Tämä asettaa velvoitteita myös hyvinvointialueille.

Esimerkiksi rakennusten latauspisteitä sekä -valmiuksia sekä rakennusten automaatio- ja ohjausjärjestelmiä koskeva laki (733/2020, "Latauspiste- ja automaatiolaki") tuli voimaan 11.11.2020. Latauspiste- ja automaatiolain uusia ja laajasti korjattavia rakennuksia koskevat velvoitteet tulivat voimaan 11.3.2021. Olemassa olevia ei-asuinrakennuksia koskevat velvoitteet on toimeenpantava viimeistään 31.12.2024.

Latauspiste- ja automaatiolailla toimeenpannaan kansallisesti rakennusten energiatehokkuusdirektiivin (Energy Performance in Buildings Directive, EPBD; 2010/31/EU) vuonna 2018 hyväksytty tarkistaminen ([EU] 2018/844). EPBD:n tarkistaminen on osa EU:n Puhtaan energian pakettia vuodelta 2016.

Valtakunnallisissa tavoitteissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselle (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2024:2) on tavoite, jonka mukaan hyvinvointialueiden "Toiminta on taloudellisesti kestävä ja kustannusten kasvua hidastetaan suhteessa palveluntarpeen kasvuun". Tavoitteen taustaksi on kirjattu, että "Sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnassa ja päätöksenteossa huomioidaan sosiaalisen, taloudellisen ja ekologisen kestävyuden tasapaino hyvinvointitalousajattelun mukaisesti. Nykyistä parempi tasapaino on erityisen tärkeää tulevia sukupolvia koskevassa päätöksenteossa".

Sosiaali- ja terveysministeriö valmisti vuonna 2023 yhteisiä valtakunnallisia tavoitteita ja indikaattoreita ilmastovastuulliselle Sote-sektorille (EKO-SOTE-hanke). Hankkeen tarkoituksena oli muotoilla ehdotus kansallisesta tavoitteesta, ohjausmekanismeista ja seurantaindikaattoreista soten ympäristövaikutusten vähentämiseksi Suomessa. EKO-SOTE-hankkeessa laskettiin Suomen soten hiilijalanjälki lähtötason määrittämistä varten.

Koko soten osuus oli 6,5 % Suomen hiilijalanjäljestä vuonna 2019: sosiaalihuollon osuus oli 2,3 % ja terveydenhuollon 4,2 %. Hankinnoilla on keskeinen rooli, sillä päästöistä 78,5 % oli tuotteiden ja materiaalien tuotantoketjuissa syntyneitä. Sosiaalihuollossa näiden osuus oli 68,3 % ja terveydenhuollossa 84,0 %.

Kansallinen tavoite ja ehdotus ohjausmalliksi muotoiltiin EKO-SOTE-hankkeessa yhdessä eri asiantuntijoiden ja toimijoiden kanssa. Tavoitteeksi esitettiin ”Hiilineutraali ja ympäristökuormaa minimoiva sosiaali- ja terveydenhuolto vuoteen 2035 mennessä”.

EKO-SOTE-hankkeen raporttia, temaattisia osa-alueita, tavoitteita ja indikaattoreita on hyödynnetty VAKEn ilmasto-ohjelman valmistelussa.

*Tarkemmin EKO-SOTE-hankkeesta ja hankkeen loppuraportti:
Ekologisesti kestävä sosiaali- ja terveydenhuolto. Selvitys kansallisesta tavoitteesta ja ohjausmekanismeista. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:49 (jatkossa EKO-SOTE-hankkeen loppuraportti).*

1.2. Näkökulmia ilmasto- ja ympäristötavoitteisiin

Hyvinvointialueen toiminta kuluttaa energiaa, vettä ja materiaaleja sekä tuottaa päästöjä ja jätettä. Monilla arkityöhön liittyvillä käytänteillä ja asioilla kuten hankinnoilla, toimitiloilla, ajoneuvoilla ja ICT-laitteilla on merkitystä ilmaston ja ympäristön kannalta.

Edellä mainitussa EKO-SOTE-hankkeessa ekologisesti kestävä sosiaali- ja terveydenhuolto määriteltiin seuraavasti:

Ekologisesti kestävä sosiaali- ja terveydenhuolto vastaa yksilöiden ja väestön terveyden- ja sairaanhoidon, sosiaalisen tuen ja hoivan tarpeisiin, ja johtaa optimaalisiin tuloksiin vaarantamatta paikallista tai globaalia ympäristöä ja tulevien sukupolvien mahdollisuuksia vastata omiin sosiaali- ja terveydenhuollon tarpeisiinsa.

Planetaarinen terveys ja hyvinvointi tarkoittaa sitä, että ihmisen ja muun luonnon terveys ja hyvinvointi ovat riippuvaisia toisistaan. Luonnon järjestelmät ylläpitävät elämää, koska ne tuottavat muun muassa puhdasta vettä, happea ja ravintoa. Ihminen on riippuvainen luonnosta (ilma, jota hengitämme, vesi, kasvi- ja eläinperäinen ravinto, luonnon virkistyskäyttö). Ihminen puolestaan vaikuttaa toimillaan ympäristöön ja sen tilaan paikallisesti ja globaalisti. Samalla luonnon ja muun ympäristön tila vaikuttavat suoraan ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin esimerkiksi ilmansaasteiden kautta.

(<https://thl.fi/thl/tietoa-meista/vaikuttamistavoitteet/planetaarinen-terveys-ja-hyvinvointi>, 8.5.2024)

Suomessa ilmastonmuutoksen suorat terveysvaikutukset liittyvät etenkin helteiden ja muiden sään ääri-ilmiöiden aiheuttamiin haittoihin sekä mielenterveysvaikutuksiin. Ilmastonmuutokseen ja ympäristön saastumiseen liittyvät elinympäristömme muutokset voivat suoraan tai epäsuorasti vahingoittaa terveyttämme. Ilmanlaadussa, eläinten ja

kasvien levinneisyydessä, ruuan ravitsemuslaadussa ja saatavuudessa sekä veden laadussa tapahtuvat muutokset voivat vaikuttaa terveyteemme paikallisesti.

(Ilmastonmuutoksen terveysvaikutuksista tarkemmin

<https://thl.fi/aiheet/ymparistoterveys/ilmastonmuutos/ilmastonmuutoksen-terveysvaikutukset>, 20.6.2024)

Ilmastonmuutoksen hillitsemisessä on kyse erilaisten organisaation toiminnasta suoraan tai epäsuorasti aiheutuvien haitallisten päästöjen vähentämisestä. Päästöjä vähentämällä saastutetaan vähemmän ympäristöä, pienennetään organisaation hiilijalanjälkeä ja edetään kohti hiilineutraaliustavoitetta.

Käytännön esimerkkejä toimista, joilla vähennetään organisaation päästöjä, ovat esimerkiksi jätemäärien vähentämiseen, vesistö-/viemäripäästöjen vähentämiseen, kemikaaliturvallisuuteen ja ympäristövastuulliseen lääkehoitoon liittyvät toimet. Samoin energiatehokkuuteen, sähkön ja veden säästämiseen, ympäristövastuullisiin hankintakäytäntöihin, vähäpäästöiseen liikenteeseen ja liikenteen vähentämiseen esim. etäpalveluja kehittämällä, tai kestäväan ravitsemukseen liittyvät toimet tähtäävät päästöjen vähentämiseen. Näitä kaikkia toimia edistetään Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen toiminnassa.

1.3. Ilmastonmuutokseen sopeutuminen ja varautuminen

Suomen kansallinen ilmastonmuutokseen sopeutussuunnitelma 2030 esittää vision, kolme päämäärää, tavoitteet ja toimenpiteet sille, miten Suomi sopeutuu ilmastonmuutokseen vuosina 2023–2030. Suunnitelma on osa ilmastolain mukaista ilmastopolitiikan suunnittelujärjestelmää.

Sopeutussuunnitelman visio on ”hyvinvointia ja turvallisuutta muuttuvassa ilmastossa”. Päämäärät ovat 1) Yhteiskunnan toimijoilla on vahva tahto sopeutua ilmastonmuutokseen, 2) Yhteiskunnan toimijoilla on käytössään tehokkaat keinot sekä luontoon että yhteiskuntaan kohdistuvien ilmastonmuutokseen liittyvien riskien arvioimiseksi, ennaltaehkäisemiseksi ja hallitsemiseksi, ja 3) yhteiskunnan toimijoilla on kyky ennaltaehkäistä, varautua ja hallita sekä luontoon että yhteiskuntaan kohdistuvat ilmastonmuutokseen liittyvät riskit. ([Kansallinen ilmastonmuutokseen sopeutussuunnitelma 2030 - Maa- ja metsätalousministeriö \(mmm.fi\)](#), 6.9.2024)

Ilmastonmuutokseen varautuminen tarkoittaa varautumista ilmastonmuutoksen suoriin ja epäsuoriin vaikutuksiin. Suoria vaikutuksia ovat esimerkiksi muuttuvat sääolosuhteet ja lisääntyvät helteet. Epäsuorat vaikutukset ovat huomattavasti hankalammin määriteltävissä ja tunnistettavissa ja ne pitävät sisällään epävarmuuksia, mutta tällaisia voivat olla esimerkiksi lisääntynyt pakolaisuus, energian hinnan muutokset sekä ruoan hinnan kohoaminen. Ilmastonmuutokseen varautuminen on siis hyvinvointialueen toimintojen varmistamista muuttuvissa olosuhteissa. Käytännössä ilmastonmuutokseen sopeutumiseen ja varautumiseen liittyvät toimet ovat osana hyvinvointialueen normaalia

varautumissuunnittelua, jossa huomioidaan laaja-alaisesti toimintaympäristön riskejä tai ne liittyvät yksittäisiin ohjeistuksiin, esimerkiksi ilmastonmuutoksen aiheuttamiin terveyshaittoihin kuten helteisiin varautumiseen tai potilaiden ja henkilökunnan kuumuudelta suojaamiseen.

Ilmastonmuutoksen mahdolliset vaikutukset huomioidaan päätöksenteossa sekä toiminnan ja talouden suunnittelussa osana toimintaympäristön analyysiä. Sopeutuminen ja varautuminen muuttuvaan ympäristöön edellyttävät ilmastovaikutusten huomioimista laaja-alaisesti, yhteistyössä kuntien kanssa erityisesti hyvinvointialueen toiminnalle kriittisen infrastruktuurin näkökulmasta. Ilmastonmuutokseen sopeutuminen otetaan huomioon erityisesti rakentamisessa, riskikartoituksissa ja toimintavarmuuden turvaamisessa. Esimerkiksi kunnat ovat ilmastostrategioiden lisäksi huomioineet ilmastonmuutokseen sopeutumistarvetta laatimalla tulvastrategioita ja hulevesisuunnitelmia, jotka myös hyvinvointialueen on syytä huomioida.

Laaja-alainen riskeihin ja onnettomuuksiin varautuminen, mukaan luettuna ympäristöriskit, on oleellinen osa Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksen toimintaa. Pelastuslaitos varautuu ilmastonmuutokseen mm. valtakunnallisia järjestelmiä ja toimintamalleja kehittämällä. Lisäksi kehitetään yhteistä johtamisjärjestelmää ja johtokeskustoimintaa, jotta pelastuspalveluiden saatavuus turvataan eri olosuhteissa.

Hyvinvointialueen toiminnassa sekä haitallisten päästöjen vähentäminen että muuttuviin luonnonolosuhteisiin varautuminen ja sopeutuminen on huomioitu erilaisin toimenpitein. Myös jatkossa nämä asiat huomioidaan ja niitä kehitetään.

VAKEn sairaalapalveluissa ja vanhuspalveluissa esimerkiksi helteisiin on varauduttu tekemällä kuumuudelta suojaavia toimenpiteitä. Kiinteistöihin on asennettu ilmalämpöpumppuja sekä erilaisia verhoja ja suojakalvoja. Henkilöstöä on ohjattu pitämään ikkunat kiinni päivisin ja tuulettamaan öisin sekä huolehtimaan asiakkaiden ja potilaiden nesteytyksestä erityisesti helteillä. Kotiin vietävissä palveluissa kiinnitetään erityistä huomiota asiakkaiden nesteytyksestä huolehtimiseen (mm. nestelista, juomat).

1.4. Kohti hiilineutraalimpaa hyvinvointialuetta

Hiilineutraalius on tilanne, jossa organisaation toiminta ei muuta ilmakehän hiilipitoisuutta. Hiilidioksidipäästöjä tuotetaan korkeintaan sen verran kuin niitä voidaan sitoa ilmakehästä hiilinieluihin. Täydellisen hiilineutraaliuden saavuttaminen ja täydellinen päästöttömyys eivät ole hyvinvointialueiden toiminnassa mahdollisia. Hyvinvointialueet eivät itse kykene kompensoimaan päästöjään, koska niillä ei ole omia hiilinielujä. Hyvinvointialueilla ei myöskään ole mahdollisuutta tehdä päästökauppaa.

Muilla sektoreilla esitetty ns. Zero Waste -tavoite ei sosiaali- ja terveydenhuollossa ole toistaiseksi mahdollinen muun muassa hoidon hygieniatason säilyttämiseksi.

Ympäristökuormaa kertyy myös diagnostiikka- ja lääkehoidon prosesseissa, kun ihmisen elimistöön annosteltu aine poistuu kehosta ja päätyy jäteveden kautta luonnonvesiin ja maaperään. Esimerkiksi sairaaloissa ei ole yleisesti käytössä jäteveden erikoispuhdistusmenetelmiä, sillä se edellyttäisi merkittäviä laiteinvestointeja koko jätevesijärjestelmään. (EKO-SOTE-hankkeen loppuraportti s. 17). Pelastuslaitoksen ympäristötavoitteissa on huomioitava mm. erilaiset keliolosuhteet ja jatkuvuudenhallinta. Joiltakin osin on mahdollista esimerkiksi ottaa käyttöön sähkö- ja hybridautoja, mutta ei koko kaluston osalta. Näistä huolimatta ympäristökuorman vähentäminen ja pyrkimys mahdollisimman pieneen kuormaan on Vantaan ja Keravan hyvinvointialueella mahdollista.

Greenhouse Gas Protocol- eli GHG-ohje on menetelmä organisaation hiilijalanjäljen laskentaan (ks. tarkemmin <https://ghgprotocol.org/> , 3.6.2024). Tässä menetelmässä hiilidioksidipäästöt jaetaan kolmeen luokkaan:

- Suorat päästöt (Scope 1)
- Ostetun energian päästöt (Scope 2)
- Muut epäsuorat päästöt (Scope 3)

Osa päästöistä (Scope 1) aiheutuu suoraan organisaation toiminnasta eli organisaation oman piipun tai pakoputken päästä. Näitä suoria omia päästöjä on helppo seurata. Epäsuorat ja välilliset päästöt (Scope 2 ja 3) aiheutuvat organisaatiolle muualla/muissa organisaatioissa tuotetuista tavaroista ja palveluista. Tällöin tieto päästöistä ja niiden määrästä täytyy kerätä muualta.

Suurin osa Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen päästöistä on tuotantoketjuissa syntyneitä eli epäsuoria päästöjä (Scope 3). Seuraavaksi suurin ryhmä on Scope 2 eli sähkön ja kaukolämmön ja -kylmän tuotannon päästöt. Suorat päästöt eli Scope 1 sisältää rakennusten ja ajoneuvojen polttoaineiden käytön päästöt. Lisäksi se sisältää terveydenhuollossa käytettyjen ilokaasun, anestesiakaasujen ja inhalaattorien päästöjä. Suorien päästöjen osuus on vain 5,5 % soten päästöistä. Rakennuksissa ja ajoneuvoissa käytettyjen polttoaineiden tuotantoketjujen päästöt luetaan Scope 3 päästöihin. (EKO-SOTE-hankkeen loppuraportti s. 35)

Kansallisessa EKO-SOTE-hankkeessa tehtiin koko Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon kattava hiilijalanjälkilaskelma, mutta yksittäisten hyvinvointialueiden laskelmat jäävät hyvinvointialueiden itsensä tehtäväksi tai tilattavaksi, mikäli sellainen halutaan määrittää. EKO-SOTE-hankkeessa kertynyttä tietoa, hankkeen loppuraporttia, sen temaattisia osa-alueita, tavoitteita ja indikaattoreita on hyödynnetty VAKEn ilmasto-ohjelman valmistelussa. **Hanke antaa hyvinvointialueille tietopohjan, mistä sote-sektorin hiilijalanjälki syntyy ja mitkä ovat keinoja sen hillintään.**

Lisäksi on hyödynnetty mm. Päijät-Hämeen hyvinvointialueen tietoja (Päijät-Hämeen hyvinvointialueen ympäristöohjelma 2023–2025. Hyväksytty 13.12.2022.) Päijät-Hämeen hyvinvointialueella hiilijalanjälki laskettiin syksyllä 2021. Siellä tieto hiilijalanjäljestä keskittää ympäristövaikutusten vähentämisen erityisesti rakentamiseen (mukaan lukien

uudistamisen ja purkamisen) sekä energiankulutukseen, hankintoihin, liikkumiseen, logistiikkaan ja kiertotalouteen.

Laskennan tekeminen VAKEssa edellyttää kattavaa tiedonkeruuta organisaation omista päästöistä sekä sille tavaroita ja palveluja tuottavien tahojen lähteistä. Mahdollisuus hiilijalanjäljen laskentaan arvioidaan myöhemmin, kun ilmasto-ohjelman toimeenpano on pidemmällä ja kun on tarkasteltu laskennan tarkoituksenmukaisuutta hyvinvointialueen toimintaympäristössä. Tulevaisuudessa pyritään löytämään yhteistyökumppaneita, ensisijaisesti muista hyvinvointialueista, jotta laskentaan liittyvä tiedonkeruu voitaisiin toteuttaa mahdollisimman kustannustehokkaasti. Tämän ohjelman toimenpiteiden toteuttaminen, kestävä kehityksen edistämiseen liittyvä toiminta ja siinä onnistuminen ovat Vantaan ja Keravan hyvinvointialueella hiilijalanjäljen laskennasta riippumaton asia, mutta näiden tulosten tulee näkyä myös tulevaisuissa mittauksissa.

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueella tavoitteena on päästöjen vähentäminen. Yleisesti ottaen hiilineutraalius VAKEssa tarkoittaa mm. sitä, että toiminnassa pyritään resurssiviisauteen, harkittuun kuluttamiseen ja säästäviin työtapoihin. Koko hyvinvointialueen ilmastotietoisuutta ja resurssiviisautta vahvistetaan mm. VAKEn ilmasto-ohjelman jalkauttamisen, tiedottamisen ja ohjeistusten kautta. Ilmasto-ohjelmalla ohjataan hyvinvointialueen arjen toimintamalleja ympäristöystävälliseen suuntaan ja siten edesautetaan hyvinvointialueelle soveltuvan hiilineutraalisuustavoitteen saavuttamisessa.

1.5. Ilmasto- ja ympäristöasiat muissa VAKEn asiakirjoissa

Hyvinvointialuestrategian sisältämän hiilineutraalisuustavoitteen lisäksi eräissä Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen muissa keskeisissä asiakirjoissa ja ohjelmissa on linjauksia ja tavoitteita, joissa viitataan resurssiviisauteen ja ympäristövastuullisuuteen. Näitä ovat mm. hyvinvointialueen Uudistusohjelma (Aluevaltuusto 29.4.2024 § 22) ja Hankintastrategia (Aluevaltuusto 4.3.2024 § 11). Lisäksi kirjanpitolain mukaan organisaation toimintakertomuksessa on esitettävä tunnusluvut ja muut tiedot ympäristöstä.

Päällekkäisen raportoinnin välttämiseksi muissa VAKEn ohjelmissa ja suunnitelmissa jo olevia ja niiden yhteydessä raportoitavia tavoitteita ei toisteta ilmasto-ohjelmassa.

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen **Uudistusohjelmassa** kuvataan alueen toimenpiteet tuottavuuden ja kustannusvaikuttavuuden parantamiseksi sekä talouden tasapainottamiseksi. Taloudellisen vastuun lisäksi kaikkeen kuluttamiseen liittyy myös ympäristö- ja sosiaalinen vastuu. Uudistusohjelma on osa hyvinvointialuestrategian toteuttamista. Uudistusohjelmassa todetaan, että ohjelman talouden tasapainottamista tukeva toiminnan yleinen resurssiviisaus tukee myös hyvinvointialueen strategista tavoitetta hiilineutraaliudesta ja ympäristövastuullisuudesta. Tämä ajatus konkretisoituu eräissä uudistusohjelman tavoitteissa. Ohjelman toimenpiteenä on esimerkiksi vähähyötyisten hoitojen lopettaminen terveydenhuollossa. Vähähyötyisiä hoitoja

lopettamalla saadaan paitsi vapautettua ammattilaisten työaika, niin myös kohdennettua resursseja siten, että ne käytetään ennen kaikkea niihin potilaisiin, jotka hyötyvät eniten hoidosta, sekä niihin, joilla on vakavammat oireet, suurempi sairausriski tai jotka ovat huonommassa asemassa.

Uudistusohjelman tavoitteena on myös tilojen ja toimipisteiden käytön tarkastelu, optimointi ja kapasiteetin hallinta. Hyvinvointialueelle siirtyneet vuokrasopimukset ja tilat käydään kokonaisvaltaisesti läpi ja harkitaan, tarvitaanko hyvinvointialueella kaikkia sille siirtyneitä tiloja ja toisaalta ovatko sille siirtyneet tilat aidosti sellaisia, jotka parhaiten palvelevat niissä tapahtuvaa toimintaa.

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen palveluverkkosuunnitelmassa 2024–2034

(aluevaltuusto 29.4.2024 § 23) toistetaan alueen kaupunkien periaate, eli alueellisesti merkittävänä tavoitteena on kasvaa kestävästi ja sijoittaa kasvu vahvojen joukkoliikenneyhteyksien varteen.

Vantaan kaupungin palveluverkkosuunnitelman 2022–2031 (Vantaan kaupunginvaltuusto 19.12.2022 § 5) yhtenä periaatteena on, että palvelut sijaitsevat pääsääntöisesti raideliikenteen ja joukkoliikenteen laatukäytävien varsilla ja ne ovat helposti sekä kestävästi saavutettavia (esteettömyys, julkinen liikenne, kävely, pyöräily). Myös Keravalla palveluverkkosuunnittelussa lähtökohtana on, että palvelut ovat joko lähipalveluja tai niihin pääsee vähintään julkisella kulkuvälineellä (Keravan palveluverkko 2023–2033, KV 5.6.2023).

Hyvinvointialuestrategiassa valtuustokauden palveluverkkoa koskevaksi tavoitteeksi on asetettu, että palveluverkon määrittelyssä huomioidaan palvelujen saavutettavuus, asiakkaiden palvelutarpeet ja alueelliset näkökohdat. Asiakkaita palvelevat asiointitilat pyritään mahdollisuuksien mukaan sijoittamaan niin, että ne on helppo saavuttaa myös joukkoliikennettä käyttäen.

Yksi Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen **hankintastrategian** tavoitteista on vastuullisuus. Se sisältää taloudellisen, yhteiskunnallisen ja ekologisen vastuullisuuden. Hankinnat toteutetaan kestävällä tavalla, jotta ne tukevat hyvinvointialueen kustannustehokasta toimintaa, yhteiskunnan tasapuolista kehittymistä ja hyvinvointialueen tavoitetta hiilineutraaliudesta vuoteen 2030 mennessä.

Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksen strategiassa on tavoite ”Kehitämme toimintamme sekä palvelujemme vaikuttavuutta, laatua, kustannustehokkuutta sekä ympäristöystävällisyyttä”, ja sen alatavoite ”Huomioimme ympäristön ja kestävä kehityksen toiminnassamme ja päätöksenteossamme”. Pelastuslaitoksen toimintasuunnitelmassa 2024 todetaan, että ”Huomioimme ympäristön ja kestävä kehityksen pelastuslaitoksen jatkuvuudenhallinnan asettamissa rajoissa. Uusien paloasemien rakentamisessa sekä vanhojen paloasemien kehittämisessä ja ajoneuvokaluston hankinnoissa huomioimme kestävä kehityksen näkökulmat”.

Kirjanpitolain (30.12.2015/1620, 3 luku 1 a §) mukaan organisaation toimintakertomuksessa on esitettävä tunnusluvut ja muut tiedot ympäristöstä. Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen toiminnassa suuntana on päästöjen vähentäminen ja toiminnassa pyritään resurssiviisauteen. Vuonna 2022 ja 2023 ympäristötuottoja tai -investointeja ei ollut. Ympäristökulut vuonna 2023 olivat yhteensä 187 558, 90 euroa. (Lähde: Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen tilinpäätös ja toimintakertomus 2023. Aluevaltuusto 10.6.2024)

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen **hyvinvoinnin ja terveyden (hyte) edistämistyössä sekä hyvinvointikertomuksessa ja -suunnitelmassa** ympäristö on Stiglitzin komission (Stiglitz & al. 2009) tekemän mallin mukaisesti tunnistettu yhdeksi hyvinvoinnin osa-alueeksi.

1.6. Terveelliset elintavat, luontoyhteys ja yhteistyö osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä

Luonnonympäristö ja sen nykyinen ja tuleva tila vaikuttavat ihmisen terveyteen ja hyvinvointiin monin eri tavoin. Luonnossa liikkuminen, kuten kävely metsäpoluilla tai ulkona harrastaminen, lisää fyysistä aktiivisuutta, joka edistää terveyttä ja hyvinvointia. Luonnossa oleminen voi vaikuttaa myönteisesti mielialaan. Vihreä ympäristö ja luonnon monimuotoisuus voivat luoda positiivisia tuntemuksia ja lisätä henkistä hyvinvointia.

Lahden seudulla on laadittu Luontoaskel terveyteen -niminen alueellinen terveys- ja ympäristöohjelma, joka yhdistää Päijät-Hämeen terveys- ja ympäristötavoitteet. Ohjelmatyön taustalla ovat suuret, toisiinsa kytkeytyneet haasteet: yleistyvät kansansairaudet ja terveysriskit, kuten astma, diabetes, lihavuus ja masennus sekä luontokato ja ilmastonmuutos. Luontoaskel terveyteen -ohjelman tavoitteiden kannalta keskeiset arkielämän valinnat liittyvät ravitsemukseen, liikkumiseen, asuinympäristöön ja luontoyhteyteen. (*Luontoaskel terveyteen. Lahden seudun terveys- ja ympäristöohjelma 2022–2032.*)

Lahden seudun terveys- ja ympäristöohjelmassa todetaan, että elämäntapamme ei ole kestävä, mikä ilmenee niin terveysongelmina kuin luonnonvarojen ylikulutuksena. Ohjelmassa kehitetään terveellisiä, sosiaalisesti oikeudenmukaisia ja ympäristön kannalta kestäviä arkea tukevia käytäntöjä ja rakenteita, jotka helpottavat vastuullisia elämäntapavalintoja. Uuden tutkimustiedon mukaan pitkäaikaissairauksia voidaan ehkäistä ja lievittää vahvistamalla luontoyhteyttä ja muuttamalla elintapoja. Asiantuntijoiden yhteistyön avulla pyritään parantamaan niin terveyttä kuin ympäristöä.

Myös Vantaan ja Keravan hyvinvointialueella on huomioitu terveellisten elintapojen, liikkumisen ja luontoyhteyden sekä yhteistyön merkitys tärkeänä osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Lakisääteisissä, vuosittaisissa Hyte-neuvotteluissa ja alueellisen hyvinvointisuunnitelman painopisteiden määrittelytyössä todettiin, että hyvinvointialueen tulee edistää yhdessä kuntien, HUS-yhtymän ja muiden kumppaneiden kanssa terveellisiä elintapoja sekä liikkumista ja kulttuurihyvinvointia. Näitä edistetään

hyvinvointialueella monin eri tavoin. Hyvinvointisuunnitelmien jatkotyöstössä otetaan edellä mainitut näkökohdat erityisesti huomioon.

Esimerkiksi VakeHyva Hyvät palvelut -hankkeen HyväHyte-kärjessä tehdään töitä sen eteen, että asukkaat löytävät helposti kokonaisvaltaista hyvinvointia tukevaan toimintaan, ja että kuntien ja järjestöjen toiminta tulee osaksi sosiaali- ja terveyshuollon palveluvalikkoon. Hankkeessa edistetään sitä, että sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastuslaitoksen ammattilaiset osaavat ohjata asiakkaita ennaltaehkäisevästi hyvinvointialueen, kuntien ja kolmannen sektorin hyvinvointia ja terveyttä edistäviin palveluihin, kuten liikunta-, luonto- ja kulttuuripalveluihin sekä yhteisölliseen toimintaan. Tähän työväliseksi kehitetään parhaillaan muun muassa hyte-palvelutarjotinta. Hyvinvointialueen ja muun muassa kuntien yhteistyönä kehitetään lisäksi parhaillaan myös elintapaneuvonnan sekä ehkäisevän päihdetyön palveluja.

2. Tavoitteet ja toimenpiteet

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen ilmasto-ohjelman tavoitteet ja toimenpiteet on jaoteltu neljän teeman alle. Teemojen lähtökohtana on EKO-SOTE-hankkeen jaottelu, myös pelastuslaitoksen toiminta huomioiden. Hyvinvointialueen omien tavoitteiden muotoutuessa myös teemat ovat muotoutuneet ja tiivistyneet. Teemat ovat:

1. Vähäpäästöinen infra ja prosessit
2. Vähäpäästöinen liikenne ja kuljetukset
3. Resurssiviisaus kaikessa toiminnassa
4. Digitaaliset palvelut ja etähoito

Ohjelman tavoitteiden valmistelun yhteydessä syksyllä 2023 Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen henkilöstölle tehtiin ilmastokysely, jonka vastauksia on hyödynnetty ohjelman valmistelussa.

Hyvinvointialueen aluevaltuustoryhmillä oli maaliskuussa 2024 mahdollisuus kommentoida ilmasto-ohjelman tavoite- ja toimenpideluonnoksia. Kommentit on huomioitu ohjelman valmistelussa.

Vantaan ja Keravan ilmasto-ohjelma toimeenpanee hyvinvointialuestrategian tavoitetta hiilineutraaliudesta vuoteen 2030 mennessä. Ohjelman tavoitteet on asetettu vuoden 2030 loppuun. Vantaan ja Keravan hyvinvointialue pyrkii olemaan hiilineutraali vuonna 2030 niiden päästöjen osalta, joiden vähentämiseen sillä on suora päätäntävalta tai vaikutusmahdollisuuksia (Scope 1). Epäsuorat ja välilliset päästöt (Scope 2 ja 3) huomioidaan niin hyvin kuin se on mahdollista.

Seuraavassa esitetään ohjelman tavoitteet ja toimenpiteet sekä avataan niiden sisältöä.

2.1. Vähäpäästöinen infra ja prosessit

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen vuonna 2024 hyväksytyn hankintastrategian yhtenä tavoitteena on vastuullisuus. Hankintojen kilpailutuksissa tuotteiden ja palvelujen kestävyys- ja ekologisuuden vaatimukset arvioidaan ja huomioidaan hankintakohtaisesti mahdollisuuksien mukaan. Hankintastrategian pohjana on kokonaistaloudellinen näkökulma. Hankintoja toteutetaan kokonaisuuksia katsoen, jotta kasvaviin palvelutarpeisiin voidaan vastata. Hankintojen vastuullisuuden varmistamiseksi hyvinvointialueen hankinnoille määritellään yhteiset vastuullisuustavoitteet ja hankinnoissa käytetään vastuullisuuskriteereitä.

Yritysten kestävyysraportointia koskeva Euroopan unionin direktiivi (2022/2464) ja sitä toimeenpaneva kansallinen lainsäädäntö tulevat voimaan asteittain vuosina 2023–2026. Ympäristöä, ihmisoikeuksia ja muita sosiaalisia seikkoja koskevat tiedot vaikutuksista julkistetaan jatkossa vuosittain yritysten toimintakertomukseen sisällytettävässä kestävyysraportissa. Tämä tarkoittaa mm. sitä, että tulevina vuosina VAKEn hankinnoista on enemmän tietoa saatavilla, koska yritykset raportoivat paremmin.

Vantaan ja Keravan hyvinvointialue pyrkii erilaisilla käytännöillä tukemaan ekologista työntekoa. Etätyön tekeminen on mahdollistettu niissä tehtävissä, joissa se on työtehtävien osalta mahdollista, tarkoituksenmukaista ja työnantajan edun mukaista. Työntekijöiden julkisen liikenteen käyttöä tuetaan ePassin valinnaisen työmatkaedun muodossa. Osana henkilöstötietojen valikoimaa selvitetään myös polkupyöräetu.

Myös VAKEn palvelualueilla ja -yksiköissä asiakastyössä on erilaisia niiden toimintaan sopivia ekologisia käytänteitä. Esimerkiksi aikuissosiaalityön asumispalveluissa Koisoniityn palvelukeskuksessa aistillisuus on nostettu yhdeksi tulevaisuuden kulmakiveksi ja on siellä yhtenä toiminnan osa-alueena. Vihreä hoiva "Green Care" on osana työtä. Yleisesti ottaen vihreä hoiva on ekologista ja hiilineutraalia, siinä on kyse asiakkaiden ja työntekijöiden yhteisestä ponnistuksesta. Esimerkkinä asiakas voi saada tullessaan oman nimikkotaimen tai muuta vastaavaa. Yleisesti luontoyhteyttä pidetään yllä. Lisäksi yksiköissä on viherkasveja, joissakin on palstaviljelyä tai kasvihuoneita.

Laadittaessa hyvinvointialueelle päätösten vaikutusten ennakoarvioinnin (EVA) toimintamallia vuoden 2024 aikana otetaan mallissa huomioon ympäristövaikutukset. Ympäristövaikutukset huomioidaan osana toimintamallin laadintaa ja tulevina vuosina ne ovat päätösten vaikutusten ennakoarviointia.

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen toimitilojen ja asuntojen hallinta perustuu toistaiseksi lähes kokonaan vuokrasopimuksiin. Uusissa omissa kohteissa huomioidaan viherrakentaminen ja energiatehokkuus. Uusien kiinteistöjen suunnittelussa hyödynnetään rakennuksen vähähiilisyden arviointimenetelmiä.

Vantaan ja Keravan hyvinvointialue kartoittaa olemassa olevien kiinteistöjen osalta energian käytön määrän, energian säästöpotentiaalin ja uusiutuvan energian hyödyntämismahdollisuudet. Suurimpien vuokranantajien osalta aloitetaan mm. energian

ja veden kulutuksen tietojen kerääminen. Suurimpia vuokranantajia ovat (helmikuu 2024) VAV-konserni, Vantaan kaupunki, Vivamus Kiinteistöt Oy ja Keravan kaupunki.

VAKEn toimialoilla ja yksiköissä, esimerkiksi aikuissosiaalityön asumisyksiköissä, ajatellaan energiatehokkaasti ja valot sammutetaan, kun poistutaan huoneesta, vettä käytetään asianmukaisesti ja tuulettimia tms. ei jätetä päälle työpäivän jälkeen. Asumispalveluissa joissakin yksiköissä pidetään ekotekotapahtumia säännöllisesti.

Vantaan ja Keravan hyvinvointialue tähtää uusiutuvan sähkön käyttöön. Kilpailutuksissa huomioidaan em. tavoite yhtenä kriteerinä.

Kerava-Tuusula-paloasemakiinteistölle rakennetaan vuoden 2024 aikana maalämpöjärjestelmää. Tällä tavoin luovutaan nykyisestä ilmastoa kuormittavasta lämmitysjärjestelmästä ja otetaan askelia kohti vihreämpää lämmitysmuotoa. Tikkurilan valmiusasemalla suositaan viherkattorakentamista, niiltä osin kuin se on rakentamisluvan ehtona.

Vähäpäästöinen infra ja prosessit, tavoitteet:

Tavoite	Toimenpide	Mittari
1. Toteutamme hankintoja niin, että hyvinvointialueen toimintojen kestävyys ja ekologisuus varmistetaan.	Hankintoja kehitetään ympäristöystävällisempään suuntaan ja hankinnat tehdään ekologiset näkökulmat huomioiden.	Niiden hankintojen lukumäärä, joissa on käytetty ympäristökriteerejä
2. Työnantajan käytännöllä tuemme ekologista työntekoa	Etätyö mahdollistetaan niissä tehtävissä, joissa se on tarkoituksenmukaista ja työnantajan edun mukaista	Etätyö käytössä tarkoituksenmukaisella tavalla
	Työsuhdepolkupyöräetu selvitetään	Työsuhdepolkupyöräetu on selvitetty
	Polkupyöräpysäköinti huomioidaan kiinteistöratkaisuihin	Huomioitu osana pysäköinnin suunnittelua
	Henkilöstön informoimiseksi perustetaan intranet-sivusto Vastuullinen VAKE, jossa ohjeita ja tietoa henkilöstölle	Intra-sivusto tehty ja käytössä
3. Päätösten vaikutusten ennakoarvioinnin (EVA) toimintamallissa (v. 2024) ympäristövaikutukset huomioidaan yhtenä arvioinnin kohteena	Ympäristövaikutukset huomioidaan osana toimintamallin laadintaa ja tulevana vuosina ne ovat osa päätösten vaikutusten ennakoarviointia	Toteutettujen ennakoarviointien lukumäärä, joissa ympäristövaikutukset huomioitu
4. Uusien tilojen rakentamisessa ja vanhojen tilojen kehittämisessä huomioimme kestävä kehityksen näkökulmat	Uusissa kohteissa huomioidaan viherrakentaminen ja energiatehokkuus. Uusien kiinteistöjen suunnittelussa hyödynnetään rakennuksen vähähiilisyden arviointimenetelmiä.	Hankekohtainen seuranta siitä, että hankesuunnitteluprosessissa kestävä kehityksen näkökulma on mukana osana suunnitteluprosessia

5. Toteutamme kiinteistöjen energiatehokkuutta ja päästövähennystoimenpiteitä yhteistyössä vuokranantajien kanssa	Seurataan toimitilojen energian kulutusta	Toimitiloissa käytetyn energian käytön ja päästöjen seuranta
	Kartoitetaan olemassa olevien kiinteistöjen energiansäästöpotentiaali ja uusiutuvan energian hyödyntämismahdollisuudet.	Energiakatselmuksia/-tarkastuksia tehty, kiinteistöjen energiansäästöpotentiaali (MWh, €) kartoitettu ja toimenpiteiden avulla saavutettu säästöjä (sähkö, lämmitys, vesi ja jäähdytys)

2.2. Vähäpäästöinen liikenne ja kuljetukset

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden käytössä olevat ajoneuvot ovat leasing-autoja, joita pelastuslaitos hallinnoi. Palveluja tuotetaan kansalaisille kotiin kaikkina vuorokauden aikoina. Tiettyinä vuodenaikoina ja yllättävien keliolosuhteiden aikoina voi ilmetä haasteita ajoneuvojen käyttökelpoisuuden kanssa. Tämä asettaa omat vaatimuksensa ajoneuvoille.

Pelastuslaitoksen tulee varautua omassa toiminnassaan kaikenlaisiin keliolosuhteisiin, jotta avun tarvitsija saa hänelle tuotetun palvelun häiriöttömästi. Pelastuslaitoksen tulee huomioida myös poikkeusolot ja muut häiriötilanteet, jolloin tienhoidolliset toimenpiteet eivät ole prioriteetin ykkösasia.

Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksen kiinteistöt ovat pilottina sähköautojen latauspisteiden rakentamisessa pelastuslaitoksen omille ajoneuvoille. Rakentamisinfraan kautta saadaan lisättyä tulevaisuudessa sähköautojen lukumäärää pelastuslaitoksella. Infraan valmistuttua voidaan niin ikään tarjota henkilöstölle mahdollisuus ladata omia ajoneuvojaan korvausta vastaan asemilla.

Vähäpäästöinen liikenne ja kuljetukset, tavoitteet:

Tavoite	Toimenpide	Mittari
6. Huomioimme liikkumisen päästövaikutukset toiminnan suunnittelussa	Ajoneuvokaluston hankinnoissa huomioidaan kestävän kehityksen näkökulmat	Osuus (%) hankituista ajoneuvoista ja kuljetussopimuksista, jotka ovat vähäpäästöisiä
	Sähköautojen latauspaikkoja lisätään mahdollisuuksien mukaan	Latauspaikkojen määrä kasvaa
7. Vähennämme fossiilisen polttoaineen kulutusta	Polttoaineen kulutukseen vaikutetaan henkilöstön koulutuksessa ja perehdytyksessä.	Fossiilisten polttoaineiden käytön seuranta tarkoituksenmukaisella tavalla

2.3. Resurssiviisuus kaikessa toiminnassa

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen strateginen tavoite on olla hiilineutraali vuoteen 2030 mennessä. VAKEn hiilidioksidipäästöjä vähennetään nykyiseltä tasolta eri toimenpitein, keskittyen sellaisiin tavoitteisiin ja mittaristoihin, joiden toimeenpano ja seuranta on vaikuttavaa ja kustannustehokasta.

Jätteen määrän vähentämistä voidaan edistää mm. paremmalla hävikin hallinnalla, jätteen kierrätysastetta kasvattamalla ja ohjeistuksin.

Esimerkiksi Tikkurilan vanhustenkeskuksen suunnittelussa jätelogistiikan suunnitteluun on panostettu. Kerroskohtaiset jätehuonetilat suunnitellaan niin, että kierrätys mahdollistuu asianmukaisesti. Kerroskohtaiset kierrätysjätteet toimitetaan yhteiseen jätehuoneeseen, mistä jätehuolto noutaa ne. Vanhustenkeskukseen tulee biojätteitä varten imukuilu. Sekajätteen osalta tarkoitus on pyrkiä siihen, että jätehuollon nouto olisi vain 2–3 kertaa viikossa, vaikka itse rakennus on suuri.

Terveydenhuollon toimialalla ollaan aloittamassa ”Karsi käsineitä VAKEssa” – kampanjaa ja kampanjan on tarkoitus laajentua koskemaan myöhemmin myös muita toimialoja. Kampanjan tavoitteena on tehostaa suojakäsineiden oikeanlaista käyttöä ja näin parantaa käsihygieniää ja potilasturvallisuutta. Kampanjalla tavoitellaan myös ympäristövaikutuksia. Koko VAKEssa käytettiin vuonna 2023 muovisia kertakäyttöisiä suojakäsineitä 8.6 miljoonaa kappaletta ja arvion mukaan tästä syntyi noin 38 600 kg sekajätettä. Suojakäsineiden oikeanlaisella käytöllä voidaan vähentää käsineiden käyttöä ja näin vähentää muovijätteen määrää merkittävästi.

Aikuissosiaalityön asumisyksiköissä kierrätys on huomioitu hyvin, jätteet erotellaan ja lisäksi joidenkin yksiköiden pihalla on käytössä komposti. Työllistymistä ja osallisuutta tukevien palvelujen Työvalmennus Luotsaamossa pyritään käyttämään kestohansikkaita kertokäyttöisten sijaan aina kun se on mahdollista. Ekologisuuden lisäksi tässä on ajatuksena myös kustannussäästö.

Lääkejätteen ja muun sairaalajätteen määrän vähentämiseksi VAKEn sairaalapalveluissa on siirrytty uudenlaisiin käytänteisiin ja toimintamalleihin. VAKEn sairaalapalveluissa osastoilla on siirrytty antoajankohtaiseen lääkkeen jakoon. Tämä tarkoittaa, että lääkkeet jaetaan potilaskohtaisiksi annoksiksi juuri ennen antoajankohtaa toisin kuin aikaisemmin, jolloin lääkkeet jaettiin valmiiksi vuorokaudeksi kerrallaan. Aikaisemmin, kun jo jaetun vuorokauden lääkkeisiin tuli lääkemuutoksia, päätyivät vaihdetut lääkkeet lääkejätteeksi. Nyt lääkejätettä syntyy aiempaan verrattuna hyvin vähän, koska lääkkeitä ei jaeta etukäteen. Suonensisäisiä antibiootteja määrättäessä arvioidaan mahdollisuus ns. pumpun käyttöön, jolloin mahdollistuu vähemmän laajakirjoisen lääkkeen käyttö, kun se annostellaan tasaisemmin. Näin ehkäistään resistenttien mikrobikantojen syntymistä ja tuotetaan vähemmän oheisjätettä lääkepulloista, letkuistoista jne. Myös haavanhoitotuotteiden käyttöä on optimoitu koko terveydenhuollon toimialalla. Valitsemalla oikean tuotteen voidaan harventaa hoitoväliä ja vähentää kulutusta samalla, kun haavan hoito on tarkoituksenmukaista. Tämä työ jatkuu edelleen.

Ruokahävikkiseurannan aloittamiseksi on tarkoitus käynnistää pilotti yhteistyössä palveluntuottajan kanssa.

Vihreän siirtymän tukemiseksi on olemassa erilaisia ulkopuolisia rahoitusinstrumentteja (<https://eura2021.fi/hakuilmoitukset/hakuilmoitus/f8fe31f4-159a-4805-aa9a-52784a14a760/>), joiden avulla VAKEn ilmastotavoitteita voitaisiin edistää vuoteen 2030 mennessä.

Resurssiviisaus kaikessa toiminnassa, tavoitteet:

Tavoite	Toimenpide	Mittari
8. Vähennämme VAKEn hiilidioksidipäästöjä nykyiseltä tasolta vuoteen 2030 mennessä	VAKEn ilmasto-ohjelman toimenpiteet otetaan käyttöön kattavasti, millä saadaan laskennallista hiilijalanjälkeä pienemmäksi	VAKEn ilmasto-ohjelman toteutumisen onnistuminen arvioitu vuosittain tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen yhteydessä
9. Vähennämme lääkejätettä	Resurssiviisaampi lääkkeiden määrääminen	Hyvinvointialue on ohjeistanut lääkehoitoa siten, että ilmasto- ja ympäristövaikutusten huomioiminen lääkemääräyksiä tehtäessä toteutuu
10. Vähennämme jätteen määrää	Hävikin parempi hallinta	Ohjeistukset tehty
	Jätteen kierrätysasteen kasvattaminen	Jätteiden kierrätysaste%, (jätehuoltotoimijat raportoivat hva:lle)
11. Minimoimme ruokahävikin	Ruokahävikin vähentämiseen tähtäävät ohjeet tehty ja toimijoiden tiedossa Ruokahävikkiseuranta aloitetaan yhteistyössä palveluntuottajan kanssa, seuranta toukokuu ja syyskuu	Ohjeet tehty ja toimijoiden tiedossa Ruokahävikin määrän seuranta tarkoituksenmukaisella tavalla

2.4. Digitaaliset palvelut ja etähoito

Digitalisaatio mahdollistaa paitsi uusia tapoja toteuttaa olemassa olevia palveluja, myös täysin uudenlaisia palvelumuotoja. Digitalisaatio on nostettu keskeiseksi mahdollistajaksi vihreän siirtymän saavuttamisessa.

Vaikka digitalisointi aiheuttaa negatiivisia ympäristövaikutuksia siinä tarvittavien laitteiden käytön ja valmistuksen kautta, on digitalisoinnin avulla myös mahdollista vähentää toiminnan ympäristövaikutuksia ainakin liikkumisen osalta. *(Aiheesta tarkemmin: Digitalisaation aiheuttamien ympäristövaikutusten arviointi julkishallinnon palveluissa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:69)*

Hyvinvointialueen kaikilla toimialoilla hyödynnetään ja kehitetään erilaisia teknologisia ratkaisuja, digitaalisia- ja etäpalveluja sekä uusia toimintamalleja. Neuvonnan ja ohjauksen palveluja tarjotaan kasvokkain, puhelimitse ja digipalveluna. Asiakkaita ohjataan myös omahoitoon mm. videomateriaalien ja animaatioiden avulla.

Erilaisilla digitaalisilla ratkaisuilla on mahdollista edistää hoitoon pääsyä ja palveluihin ohjautumista sekä vähentää liikkumisen tarvetta palveluihin. Etäasiointi ja digitaaliset vastaanotot eivät kuitenkaan ole itsearvoisia tavoitteita esimerkiksi terveydenhuollon vaikuttavuuden ja potilasturvallisuuden näkökulmasta. Etäasiointi ja digitaaliset palvelut sekä ekologisen kestävyuden toimet on toteutettava aina sosiaalisesti kestäväällä tavalla palvelujen saanti ja laadukkuus turvaten. Lisäksi on tärkeää ottaa huomioon erityisesti haavoittuvassa asemassa olevat asiakasryhmät.

Lasten, nuorten ja perheiden palveluissa hyödynnetään teknologisia ratkaisuja silloin, kun asiakkaat ja henkilöstö saavat niistä tarvitsemaansa lisäarvoa palvelujen laadukkaaseen järjestämiseen. Toimialalla kehitetään mm. sähköistä perhekeskusta, etäryhmäpalveluja sekä sähköisiä ajanvarausmahdollisuuksia

Digitaaliset ratkaisut tukevat vanhusten kotona asumista. Vanhusten palvelujen toimialalla hyödynnetään teknologisia palveluratkaisuja siten, että niistä muodostuu asiakkaan hyvinvointia ja ammattilaisten työtä tukeva kokonaisuus, joilla myös vähennetään henkilökunnan liikkumista ja samalla vapautetaan aikaa asiakastyöhön (mm. sähkölukot kotihoidon asiakkaille, lääkerobotiikan hyödyntäminen, etäkonsultaatiovälineistön käyttöönotto). Vanhusten kotona asumista tuetaan ja kotihoidon palvelutarpeen kasvuun vastataan kustannustehokkaan etäkotihoidon yksilö- ja ryhmätoimintoja lisäämällä. Sosiaalista ja fyysistä toimintakykyä vahvistetaan mm. uudenlaisia ryhmätoimintana toteutettavia etäpalveluja kehittämällä.

Aikuissosiaalityön ja vammaispalvelujen toimialalla otetaan käyttöön sähköisiä palveluja, kuten mobiili-Apotti ja etävastaanotot. Ajantasaisten ja käyttäjäystävällisten sähköisten asiointipalvelujen avulla parannetaan asiakkaan mahdollisuuksia saada tietoa, nopeutetaan palveluprosessia sekä vähennetään asiakaskäyntejä, puheluita ja muuta viranomaistyötä.

Myös terveydenhuollon palvelujen toimialalla kehitetään digi- ja etäpalveluja. Digitaalisten palvelujen tehostaminen ja laajentaminen sekä ammattilaisten välisessä työssä että potilashoidossa vapauttaa resursseja muuhun työhön.

Terveydenhuollon palvelujen toimialan strategisena tavoitteena on toiminnan uudistaminen ja sen yhtenä toimenpiteenä on, että annetaan vain vaikuttavaa hoitoa. Palveluvalikko käydään läpi ja hoito-ohjeistukset päivitetään. Säästöt näistä toimenpiteistä näkyvät muutaman vuoden kuluessa komplikaatioiden ja kalliiden hoitojen tarpeen vähentyessä. Terveydenhuollon näkökulmasta laadukkaan ja vaikuttavan hoidon lisääminen ja vähähyötyisten hoitojen vähentäminen, perusterveydenhuollon ja peruspalveluiden vahvistaminen sekä hoidon jatkuvuuden parantaminen ovat myös

ilmastotyökaluja, kun potilaat eivät päädy erikoissairaanhoidon, missä resurssien käyttö on suurempaa.

Toimialoilla toimeenpannaan VAKEn hankintastrategiaa eli siellä käytetään tuotteita, joiden hankinnassa on huomioitu vastuullisuus myös ilmastonäkökulmasta. Uudet digitaaliset ratkaisut lisäävät ICT-laitteiden ja -hankintojen tarvetta. Elektroniikkajäte on nopeasti kasvava jätelaji, ja suurin osa jätteestä syntyy valmistusvaiheen aikana. VAKEn hankintastrategia ohjaa vastuullisiin hankintoihin.

Digitaaliset palvelut ja etähoito, tavoitteet:

Tavoite	Toimenpide	Mittari
13. Suosimme sähköisiä julkaisumateriaaleja	Raportit ja ohjelmat tehdään lähtökohtaisesti digitaalisessa muodossa.	Pääosa julkaisuista on vain sähköisessä muodossa
	Tulostusta vähennetään edelleen	Tulostusohjeistuksessa tavoite huomioitu
14. Kehitämme digitaalisia palveluja suunnitelmallisesti siten, että niistä muodostuu asiakkaan hyvinvointia ja ammattilaisten työtä tukeva kokonaisuus	Digitaalisia palveluja kehitetään osana omatiimejä ja hoidon jatkuvuuden kehittämistä. Kuvataan etä- ja digityön toimenkuvat.	Digi- ja etäpalvelujen kehittäminen toteutunut strategian ja uudistusohjelman tavoitteiden mukaisesti

3. Tavoitteiden jalkauttaminen, seuranta ja raportointi

Hyvinvointialueen toimialojen ilmastotietoisuutta ja resurssiviisautta vahvistetaan mm. VAKEn ilmasto-ohjelman tavoitteiden jalkauttamisen sekä tiedottamisen, ohjeistusten ja Vastuullinen VAKE-intranet-sivujen kautta.

Osana ohjelman jalkautusta selvitetään keinot ja mahdollisuudet ylläpitää ilmastoasioita työyhteisöissään edistävien toimijoiden verkostoa.

Ilmasto-ohjelman tavoitteiden toteutumista seurataan ja niistä raportoidaan aluehallitukselle ja edelleen aluevaltuustolle vuosittain tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen yhteydessä. Ohjelman tavoitteet on asetettu vuoden 2030 loppuun.

